

OBRAŻAĆ SIĘ (61) *vb imp*

się (32), sie (29).

o oraz końcowe a jasne (w tym w a 1 r. błędne znakowanie). ◇ *W inf*: -ra- (5), -rã- (5); -ra- *KromRozm III, Leop, JanNKar, SkarKaz*; -rã- *BudBib, CzechEp, PowodPr, KlonFlis*; -ra- : -rã *SkarŻyw (1:1)*. ◇ *W imp*: -rã-. ◇ *W pozostałych formach*: -rã- (40), -ra- (2) *KochWrJan, JanNKar*.

inf obrażać się (11). ◇ *praes 2 sg* obrażasz się (2). ◇ *3 sg* obraża się (13). ◇ *3 pl* obrażają się (13). ◇ *praet 3 sg m* obrażał się (1). *n* obrażało się (3). ◇ *3 pl m pers* obrażali się (2). ◇ *fut 2 sg m* obrażać się będziesz (1). ◇ *imp 2 sg* obrażaj się (3). ◇ *3 sg* niech(aj) się obraża (2). ◇ *2 pl* obrażajcie się (1). ◇ *con 3 sg m* by się obrażał (1). ◇ *1 pl* bychmy się obrażali (1), byśmy się obrażali (1). ◇ *2 pl* byście się obrażali (1). ◇ *part praes act* obrażając się (5).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI(XVIII) – XVII w. s.v. obrazić.

I. W funkcji strony zwrotnej (48) :

1. Czuć się dotkniętym, znieważonym; offendi *Mącz, Modrz, Cn* [w tym: *czym (7)*] (9) : *Mącz 260d*; [Panowie zwierchni] nąpomináčow niecierpią/ wyftępku nieżałuią/ prawdą się obrażaią/ á w prozney się powieści kochaią. *ModrzBaz 17v; PowodPr 85, 86.*

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): á tym/ co sie zprzodku powiedziało/ nie obrażaycie sie W.M. *OrzJan 57.*

a. O Bogu; zapewne też gniewać się (konteksty nie dają możliwości rozróżnienia tych znaczeń) [w tym: *czym (3)*] (4) : *GrabowSet E4*; O Boże/ który sie grzechem obrażał/ á pokutą nam sie vbłagać dopuščzał/ rácz weyźrzyć miłościwie/ ná próšby ludu twego *LatHar 181.*

obrażać się na co (1): ma się záprawdę Pan Bog czym obrażać na náłzę Polfkę/ ktorey dał takie przełtrzeństwo/ vrodzaię/ y do wżelákiey żywności doštátki [...] A Pánu Bogu y chwale iego/ wdzięczności ftąd nieznać żadney. *PowodPr 18.*

Ze zdaniem przyczynowym (1): Nie obrażay sie Oycze dobrotliwy/ Izem/ o sobie myśląc/ tak trofkliwy/ Ze pod čás zgoła zpominam ciebie *GrabowSet M2v.*

2. Gniewać się, oburzać się, mieć za złe, gorszyć się; offendi *PolAnt, Vulg, Cn* [w tym: *czym (20)*] (27) : *CzechRozm 124v; SkarŻyw 88, 294; CzechEpPORz **v; NiemObr 151*; Proźę tedy áby W.M. mój Miłościwy Pan tym bełpieczeństwem moim nieobrażaiąc sie/ tę zábawkę máluczką którą połyłam/ z Miłościwą łáfką przyiac [...] raczył. *KochWrJan 18*; IZ sie wzywaniem Świętych niektorzy Nowowiernicy obrażaią/ chćiey/ proźę cię/ dla vtwierdzenia wiary twoiey/ Kátholiku miły/ te cztery rzeczy o tym v siebie z pilnością vwáżyć. *LatHar 324, 254; WujNT 319; JanNKar Av, A4v*; Vważay zły á głupi rozum tego Nábálá mężá mego/ á łam vżyi dobrego baczenia łwego/ iż głupim vftápic/ á ich poštěpkami sie nie obrażać mądrego [!] rzecz ieft. *SkarKaz 314a.*

obrażać się do kogo (1): Proszę vnizenie WKM MMPana zebys sie WKM tym obrazac nieraczył do mnie Ze sprawie Pana Gniezninskie⁸⁰ tak często WKM molestuię *ActReg 115.*

obrażać się od kogo (1): Czym [propozycją zaniechania sporów religijnych w obliczu zagrożenia tureckiego] ácz ilem zrozumiał/ obrażaią sie bárzo odemnie pánowie Niemcy/ [...] iákobym ia sobie więcéy ważył spráwę ludzką niż Bożą *OrzJan 130.*

obrażać się na czym (1): Ponieważ tak iest iáko powiedafz/ że fie żydowie ná tym obrażáią [o interpretacji przez św. Mateusza prorocstwa dotyczącego pochodzenia Mesjasza]: tedyć nam około tego mowić/ y rzecz tę rozebrać potrzebá. *CzechRozm* 125.

obrażać się w czym (2): Dobra iest rzecz nie iesć mięłá/ áni pić winá/ ani żadney rzeczy w ktorey fie twoy brat obraża/ ábo pogarłza/ ábo fie mdłym złtawa [*in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur*]. *BibRadz Rom* 14/21; *WujNT Rom* 14/21.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikami: tym (7), czym (1); iż (4), że (3), jakoby (1)] (8): zá to próflę/ áby fye żaden tym nye obrażał/ iż tym ośobam tá rozmowá yeft przypifaná *KromRozm I A2; KromRozm III A3; Diar* 89; *ActReg* 115; *OrzJan* 130; Gniewam fie nád złemi ná pokoy ich pátrząc/ y ledwiem fie nie pošliznął do grzechu tym fie obrażáiąc/ iż ich Pan Bog nie karze. *SkarKaz* 3a; *KlonFlis* Bv; *KlonWor ded* **2.

Ze zdaniem przyczynowym [gdy (1), jeśli (1)] (2): *GrzegŚm [A2]v*; Nie obrażay fye/ iefli w oczu twoich Zły człowiek w łzczęściu dni wżywa łwoich *KochPs* 52.

W połączeniach szeregowych (2): *BibRadz Rom* 14/21; *WujNT Ram* 14/21 *cf* *obrażać się w czym*.

W charakterystycznych połączeniach: bezpieczeństwem [czyim] obrażać się (2), chętlwym umysłem, postępkami, sprawami dobrymi, wzywaniem świętych: barzo obrażać się (3), z prętká.

Szeregi: »brzydzić się i obrażać« (1): Bo iáko to z fercá náłzego y zwoley isć może/ czym fie człek bárzo brzydzy y obraża/ y rychley by łobie niemocy y iákiego innego karánia ciężkzego życzył/ níżli by w onych myłłách być miał. *SkarŻyw* 294.

»dziwować się i obrażać się« (1): Aprzełto by tefz dobrze Obrázow Pan Bog niezákazał tżynić y łtáwiác/ y nic nam niełłkodziły/ tedybyłmy iednák mieli/ tákowey niepráwości poniechác/ ktorey fie dziwuią/ y łlufznie fie obrażáią/ Turcy/ Tátárowie/ y Żydowie. *KrowObr* 117.

»obrażać się i (albo) gorszyć (się)« [szyk 1:1] (2): Dobra rzecz iest mięłá nie iesć/ áni pić winá/ áni tego czym fie brát twoy obraża áłbo gorłzy. *WujJud* 196v; *NiemObr* 151.

3. Zrażać się, zniechęcać się, załamywać się; offendi Vulg, Cn; scandalizari PolAnt (12) : nie máią korzeniá w łobie/ owłzem łą docześnymi/ á pothym gdy przyidzie wćiśnienie/ abo przeladowanie dla łłowá/ nátychmiałt fie obrażáią. *BibRadz Mar* 4/17 [*przekład tego samego tekstu BudNT Matth* 13/21]; gdy na nas łprzećiwnego co przypada/ byłmy fie nic nie obrażáli/ y obćiążeni á przyćiśnieni będąc nie rołpaczáli. *RejPosWstaw* 44; *BudBib Is* 63/17; *BudNT Matth* 13/21, *Ioann* 16/1.

obrażać się o co (1): [*ten kamień stał się*] y kámieniem obráżenia/ y opoką zgorłżenia/ tym ktorzy fie o łłowo obrażáią/ y nie wierzą [*his qui offendunt verbo nec credunt*] *WujNT 1.Petr* 2/8.

obrażać się czym (5): Nic fie ośobámi chlebá y winá/ y nie podobnościá rozumu ludzkiego nie obrażáiąc/ winni ieftełmy Bołki pokłon czynić/ wiedząc iżz tám tenże iest Syn Boży [...] obecny *SkarŻyw* 28, 27; *SkarKaz* 122b. *Cf* *Ze zdaniem dopełnieniowym*.

obrażać się na czym (1): Ewányelia s. [...] ośobliwy grunt wiáry mocney w nas wzbudza/ iżbychmy fie nie obrażáli/ ták iáko żydowie y pogáni/ ná tym ták pokornym á wniżonym przyłćiu Páná tego. *RejPos* 1.

Ze zdaniem dopełnieniowym [z zapowiednikiem: *tym* (2); *iz* (2)] (2): *ták o fwyętbliwosci kołcyoła mamy rozumyeć/ á nye obrażać fye tym/ iz w nim wyele złych y grzełłnych/ nye tylko myędzy połpolitym człowyekyem/ ále y przełożonymi KromRozm III D6, L3v.*

W charakterystycznych połączeniach: *obrażać się małością, niepodobnością rozumu ludzkiego, osobami chleba i wina, podłością, poniżeniem* (2), *ubóstwem*; o słowo *obrażać się*; *natychmiast obrażać się, wnet; nic się nie obrażać.*

II. W funkcji strony biernej (13) :

1. *Doznawać uszczerbku, uszkodzenia, ponosić szkodę, stratę; laedi Vulg, Cn; oblaedi, offendi, vulnerari Cn* (6) : *Leop Gen 26/29; iefli ná ty ołoby pátrzyć będziemy ktore się obrażaią [przez grzech]/ tedy łatwie obaczymy/ przecz się ku tym trzem rzeczám wzyłtko Dofyc wczynienie ołobliwie ściąga. A ty fą/ Pan Bog/ náłz Bliźni/ y my łami. KuczbKat 225, 225.*

Przen [kim = przez kogo] (1) : bil panem chrzełczyanłkyem. A syie⁸⁰ Kro.mczi wprzymyerzv blyłkyem a dobrem Sáfzyadem poddanemy ye⁸⁰ K mczi a panem Voyevodam kthoremy łzye przimyerze obrażało. LibLeg 11/163v.

a. O zdrowiu i ciele ludzkim (2) :

obrażać się w czym (1): [*Puszczamy też wodę*] *ná tył głowy/ [...] iefli paćierze á neruołę partes/ wczém fye obrażaią Oczko 16v.*

Przen (1) :

Fraza: »uszy się obrażają« [o słuchaniu fałszywego śpiewu] (1): Gdy ktory głos z miary fwey wynidzie/ włzy łie obrażaią. SkarKaz 676b.

2. *Być znieważanym; offendi Modrz, Cn [czym] (7) : Práwo Polłkie broní przed Arcybłłkupem plugáwie mowić/ á což Arcybłłkupá hańbić/ á iego bałwochwálcą názwác/ álbo cześć iemu brác/ y zá to go niemiec zá co go Rzeczpołpolita Polłka ma/ czym fye obraża perłoná Krolewlka OrzRozm K2; OrzQuin D3v.*

Przen (1) : Ták wiele iefł rzeczy nieprzyłtoynych w tey nierowności karánia/ [...] ktoremi nieprzyłtoynościami y rozum się ludzki obraża [ratio hominis offenditur]/ y łądy ludzkie bywaią wzgárdzone ModrzBaz 28.

a. *O Bogu [czym] (4) : KuczbKat 340; Ktore rzeczy záprawdě niemogły lepiej wyrazić włafności Kácersłkich y odłzczepieńłkich/ ktorymi łie nawięcey Bog w Krześciánłtwie obraża. PowodPr 54, 71.*

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): Pan Bog się tym obraża, gdy się sprawiedliwość nie dzieje. Diar 91.

Synonimy: I. 2. dáć się, gniewać się, gorszyć się, kazić się.

Formacje współrdzenne cf PRZYRAZIĆ.